

Концепти «естетики як науки» О.Г. Баумгартена та «естетики як мистецтва expression» Б. Кроче: порівняльний аналіз /Свінціцька О.І. //Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 38-43. (6 с., 0,6 д.а.) – фахова стаття у ВАКУ визнаному виданні.

Олена Свінціцька,

аспірантка

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Концепти "естетики як науки" О.Г. Баумгартена та "естетики як мистецтва expression" Б. Кроче: порівняльний аналіз

У статті розглянуто специфіку вчення про "естетику як науку" О.Г. Баумгартена та "естетику як мистецтво expression" Б. Кроче. Основну увагу приділено аналізу їхніх уявлень про універсальні форми пізнання – чуттєве та інтуїтивне, естетичне та натуральне мислення, естетичний порив та естетичну ерудицію. Зроблено висновок, що одним із джерел інтуїтивізму Кроче та його переконань про естетику як "мистецтво expression" виступило вчення Баумгартена про естетику.

Плідне осмислення філософської доктрини Б. Кроче неможливе без вивчення його естетичної спадщини. Філософські пошуки італійського мислителя започатковано передусім його працею "Естетика як наука про вираження та загальна лінгвістика", що була першою книгою його "Філософії Духу" і збагатила водночас не тільки філософію, а й дві інші гуманітарні науки – естетику і мовознавство, привертаючи увагу до ролі інтуїтивного моменту в творчості.

Метою пропонованої розвідки є аналіз витоків естетичних поглядів Б. Кроче та їх зв'язку з ідеями засновника естетики О.Г. Баумгартена.

Теоретичні проблеми "філософії Духу" Б. Кроче висвітлені у розвідках Б. Лопухова, А. Малінкіна, Ю. Сабадаш, Л. Левчук, Т. Лютого, С. Мальцевої,

М. Бровка та ін. Однак, поряд з цим потребує більш поглибленого аналізу питання витоків естетики Кроче.

Для вирішення поставленої мети з'ясуємо суть розуміння предмету естетики німецьким філософом і теоретиком мистецтва XVIII ст. О.Г. Баумгартеном. Важливо звернути увагу, що власні філософські роздуми мислитель розпочинає з дослідження проблем гносеології, яка у нього поділяється на два розділи: естетику і логіку. Перша форма пізнання, на його погляд, пов'язана з "нижчим", тобто чуттєвим, витоків людських смаків та ідеалів, і веде до пізнання істини, а інша – з вищим, інтелектуальним пізнанням, що надає "істин розуму".

Ще 1735 р. мислитель у праці "Філософські роздуми над деякими питаннями, які стосуються поетичного твору" припустив існування "... науки, яка спрямовує нижчу пізнавальну здатність (здібність) або ж науку про чуттєве пізнання чого-небудь [1: 452]". У цій же праці, роздумуючи над змістом категорії визначення, філософ стверджував, що якщо існує визначення, то можна легко придумати необхідний для нього термін. Відповідно, він обґрунтовує, що об'єктом естетики виступають чуттєво сприйняті предмети світу, і, відтак, її предметом мають стати чуттєве пізнання і освоєння людиною світу на засадах досконалості, краси.

Згодом у "Естетиці, призначеній для лекцій" мислитель розширює, доповнює своє розуміння змісту терміну естетики. Він розглядає її як: 1) теорію вільних мистецтв, 2) нижчу гносеологію, 3) мистецтво прекрасно мислити, 4) мистецтво аналогу розуму. Варто вказати, що цими тлумаченнями предмету естетики Баумгартен не обмежується, оскільки стверджує: її можна розглядати ще й як мистецтво, а, точніше, як естетичне мистецтво. Останнє за своєю природою є не фрагментарним, а цілісним пізнанням світу, містить деяку повну систему краси у пізнанні, на відміну від окремого виду мистецтва. Однак, базовим для філософа є все ж таки твердження про те, що естетика – це наука про чуттєве пізнання.

Видається, що чуттєве пізнання, за Баумгартеном, виступає комплексом уявлень, які лежать нижче порогу розрізнення. Крім того, чуттєвому пізнанню,

на думку мислителя, не властиве родове, видове чи одиничне розрізнення, притаманне науці, бо воно має універсальне значення та є взаємним узгодженням думок, яке співвіднесене з чимось одним, що виступає унікальним, неповторним феноменом.

Вводить до своєї естетики філософ й категорію краси. Вона, на його погляд, є загальною для усіх результатів "чуттєво прекрасних пізнань", універсальною та всезагальною. Поряд з цією категорією зустрічається висловлювання краса чуттєвого пізнання, краса речей і думок. Баумгартен досить чітко окреслює своє розуміння першого явища: тут має місце взаємна узгодженість думок про дещо, без їх аналізу; порядок та відповідність, завдяки яким ясно, в доступній і зрозумілій формі, споглядаються "прекрасно помислені речі", і має місце узгодженість людської думки з предметом пізнання; краса значення як узгодженість та відповідність знаків і позначуваного ними.

Стосовно краси речей і думок, філософ розвиває думку про те, що їх "... необхідно відрізнити як від краси пізнання, першою і головною частиною якої вона виступає, так і від "краси предметів і матерії [2: 455]". Потворні предмети можуть мислитися прекрасно, але прекрасні подекуди здатні сприйматися як потворні, продовжує свою думку мислитель.

Баумгартен запроваджує й інше поняття: "досконалий естетик". Філософ стверджує, що для такого естетика характерне заняття естетичним мистецтвом, яке за своєю природою є не фрагментарним, а цілісним пізнанням світу. Воно також містить деяку повну систему краси пізнання, на відміну від окремого мистецтва.

Щодо ж розуміння предмету естетики, притаманного італійському філософу та естетику кінця ХІХ-початку ХХ ст., Б. Кроче, то він вказує наступне, теж звернувшись до проблем пізнання. Людське пізнання вирізняється активним характером і має дві форми: інтуїтивну та логічну. Перша форма є пізнанням окремих речей: індивідуального, що творить образи. Друга ж реалізується за допомогою інтелекту, та є пізнанням відношень речей, універсального, і, відповідно, виступає основою творення понять і суджень. Цінність

інтелектуального пізнання у двох різновидах, його універсальний характер засвідчується, за Кроче, різними сферами їх побутування, а саме: корисністю для політиків, педагогів, критиків та людей практики тощо. Тому то Кроче й говорить про необхідність більш поглибленого вивчення інтелектуально-інтуїтивного пізнання наукою та філософією, оскільки логічне пізнання, на його погляд, або поглинає свого "побратима" повністю, або відводить йому роль прислуги. Далі він звертається до характеристики поняття "інтуїтивне пізнання", розгляду змісту поняття "інтуїція", критикуючи ідею про, так би мовити, немічність інтуїції, яку вважать сліпою, і яку інтелект ніби наділяє зором.

Вкажемо, що інтуїція для Кроче є синонімом інтуїтивного пізнання. Філософ відстоює думку про автономність інтуїтивного пізнання, якому не потрібен, так би мовити, господар та чужі очі. Філософ стверджує: до багатьох інтуїцій, як форм первинного знання людини про світ, згодом долучаються поняття, але іноді може трапитися й так, що такого змішування не фіксується. Відтак, на переконання Кроче, й доводиться стверджувати, що понятійний компонент в пізнавальному акті не є завжди необхідністю. Звідси й міркування, що інтуїтивне пізнання неможливо звести до інших форм пізнання, воно первинне.

В межах питання автономності інтуїтивного пізнання мислитель досліджує також специфіку інтуїтивного факту, який відрізняється, на його думку, від інтелектуально-логічного результатом, відмінним ефектом: воно визначає і підкоряє собі окремі частини.

Видається, що Кроче не поділяє сенсуалістичний підхід до тлумачення природи інтуїції, тобто розуміння її як наслідку сприйняття і позначення чогось, що сталося в дійсності або засвоєння чогось реального, чутливо віддаленого. Ним вводиться поняття "чиста інтуїція", під якою розуміється неподільна єдність сприйняття реального і можливого, як деякого образу. За Кроче, приблизне уявлення про цей вид інтуїції фіксується, наприклад, у дитини, яка має цілісні сприйняття світу, але, водночас ще не вміє розрізняти

реальне і нереальне. Тому можна й вважати, що інтуїція для нього має інтеллігібельні витoki.

Так, розглядаючи співвідношення поняття інтуїції з поняттями простору і часу Кроче не погоджується з міркуваннями І. Канта, який вважав простір і час формами безпосереднього знання, апіорно наявними у кожної людини. На думку італійського філософа, два уявлення зливаються в акті інтуїції в одне ціле, і остання існує поза простором та часом: "колір неба і відтінок почуття, гірке "однак!" і порив волі, що об'єктивуються в свідомості, є інтуїціями, які нами переживаються [4: 7]". Але це не дає підставу розглядати його потрактування інтуїції, як особливого акту рефлексії, який переривається на момент споглядання. В ній наявне не просто дещо *formaliter*, а *materialiter*, що представлене не просто як форма впорядкування чогось, а як деякий його інгредієнт, суттєво необхідний.

Важливу роль для філософа відіграє передусім духовний сенс інтуїтивно-інтелектуального акту. За Кроче, матерія, виступаючи ніби одягненою у форму і переможеною формою, дає речам конкретний вияв. Вона та зміст й відрізняють інтуїції, одна від одної. Тобто, форма постійна та є духовно наснаженою, як пізнавальні акти, активністю, а матерія ж змінна. Але без неї духовна активність, однак, не вийшла б зі свого абстрактного, потенційного стану, не стала б активністю конкретною та реальною, тим чи іншим духовним змістом, тією чи іншою визначеною інтуїцією.

Підкреслимо, що неприйнятним для Кроче є й твердження, що інтуїція – суто асоціація відчуттів. Вона не звичайна асоціація, наполягає він, а продуктивна (формуєча, конструктивна, повідомляюча) асоціація, яка є синтезом, тобто духовною активністю, а тому відмінна від асоціації у традиційному розумінні сенсуалістів.

На основі цього Кроче висунуто і розвинуто базову ідею своєї естетики: кожна справжня інтуїція або кожне справжнє уявлення є в той же час "expression" - вираженням, експресією. Підкреслюється ним і особистісно-активний характер інтуїтивного акту, який полягає у тому, що дух породжує

інтуїцію тільки діючи, оформляючи й виражаючи інтенції його носія. Відповідно, інтуїція тому й невіддільна від мистецтва вираження, експресії. Отже, структурно без інтуїції немає вираження і навпаки.

Фіксується наразі дещо парадоксальність думки: інтуїтивна діяльність стільки породжує - інтуїціонує, скільки й виражає, але вона є такою тільки на перший погляд. Має місце, на наш погляд, традиція надавати слову "вираження" надто вузьке значення, відносити його, тільки до тих виражень, які називаються словесними. Але існують і несловесні вираження, як-от: лінії, кольори, звуки. Вони також є складовими поняття вираження/експресії, яке охоплює таким чином усі можливі виявлення людиною проявів об'єктів дійсності, нею зафіксованих оратором, музикантом, художником тощо. Звідси, така крочеанська думка: вираження/експресія є виявленням чогось як фіксацією людиною наявності/відсутності у об'єкта реальності характеристик, властивостей функцій тощо з позиції особистої значущості, цінності для неї.

Ще однією причиною такої парадоксальності думки Кроче є ілюзія того, що в реальності досягається завжди, на перший погляд, більше, ніж досягається інтуїцією. Світ, який виражає людина, на погляд Кроче, цілком органічний і складається з низки малих виражень, які поступово ускладнюються, стають більшими, лише завдяки зростаючій "концентрації духу" на окремих моментах. Так, подібна концентрація духу у художників є дещо більша, бо вони бачать те, що інші тільки іноді відчують, помічають, але не бачать актуальним. Звідси можна зробити припущення, робить висновок філософ, про наявність у художника або іншого митця особливого ступеня розвитку інтуїції, не притаманного пересічній людині, оскільки він бачить світ по-іншому, ніж вона.

Згодом Кроче дає ще одне визначення інтуїтивного пізнання як пізнання вираженого, а вираження як "оволодіння" об'єктом. Філософ наголошує на тому, що інтуїтивне пізнання зумовлене естетичними або художніми чинниками.

Але варто наголосити, що мислитель виокремлює художню інтуїцію як особливий вид інтуїції, що відрізняється ніби деяким інформаційним

надлишком [4: 15]. (Але у чому полягає та як визначається цей надлишок конкретно філософ, правда, не розкриває; та, так звану, звичайну інтуїцію – об'єктивацію відчуттів).

Відповідно існує, на його погляд, естетика як наука про інтуїтивне як виражальне пізнання, яке є чуттєво-значущим, естетичним або художнім фактом. Як і О.Г. Баумгартен, Кроче розглядає естетику аналогом особливої логіки, яка охоплює витворення як "незначного", так і звичайного поняття, і побудову більш складної наукової та філософської системи, як факти однієї природи.

Вводиться, крім того, італійським мислителем в науковий обіг й поняття "інтуїтивна геніальність" або "артистична геніальність" (яка, як і будь-яка форма людської активності, завжди свідомо), та "естетичний факт" (в якому виражальна активність приєднується до факту вражень, які в свою чергу переробляються і оформляються виражальною активністю). Звідси, його міркування: естетичний факт має розглядатися формою духовної активності.

Вкажемо також, що філософ використовує й поняття "естетичні інтуїції", але дефініції йому він не дає. Так само дещо не проясненим є й зміст поняття "проста інтуїція". Кроче акцентує увагу на тому, що інтуїція – пізнання вільне від понять і набагато простіше за своєю природою, ніж сприйняття дійсності, тому "мистецтво expression" для нього – це передусім інтуїтивне пізнання. Воно не відноситься суто до сфери почуттів, а має відношення й до сенситивного пізнання дійсності. (Можливо, йдеться про протиставлення сфер прояву інтуїції чи її предметної спрямованості).

Зацікавлює ще один момент, а саме: expression – вираження, у філософа постає наразі естетичним явищем, своєрідним синтезом, в якому не можливо виокремити і чітко розвести безпосередній, неопосередкований і опосередкований моменти пізнавального акту. Будь-яке вираження, на погляд філософа, має цілісний характер. Активність вираження проявляється в злитті вражень в деяке органічне ціле уявлення. Ця цілісність – найхарактерніша риса expression, у ній наявний синтез різного або множинного у цілісний образ.

Філософ виокремлює й такі різновиди інтуїції за формами прояву: історична інтуїція та фантастична або художня інтуїція. Але обидві вони базуються суто на індивідуальних проявах у вираженні, на його погляд. (Тому й насправді не можна говорити про наявність різновидів інтуїції за природою, оскільки не існує інтелектуальної інтуїції в філософії чи естетичної інтуїції в мистецтві, бо є лише чотири щаблі Духу, які виявляються свідомістю).

Відтак, неприйнятною для Кроче є теорія художніх та літературних родів, адже стиль, як вказав Бюффон, це людина. Однак, людина – це не лише пізнавальна здатність і споглядальність, людина для італійського філософа є, ніби, волею, яка націлена на пізнання. Будь-яке вираження, за Кроче, вказує завжди на ціннісні моменти життя людини. Воно не має, як зазначає мислитель, видів чи ступенів. Воно не може функціонувати в якості чогось родового, оскільки вираження видозмінюється, а окреме вираження чи виражальний факт простежується окремим індивідуумом, – підкреслює він.

Проте, вкажемо: крочеанське *expression* не зводиться суто до почуттєвості. Слово "почуття" та його синонім "враження" використовується ним для позначення аналогічного та неісторичного характеру естетичного факту як чистої інтуїції, що є формою істини, яка не формулює жодного поняття і не утверджує жодного факту.

Оскільки інтуїція активна, то філософом вводиться ще й поняття естетичної діяльності, яка подібно до моральної та інтелектуальної, не є почуттям. На думку мислителя, людину треба розглядати як щось цілісне, інтегральне, а не дещо "демонтоване" на шматки, її діяльність – інтегральна за суттю. Крім того, всі економічні, гедоністичні, моральні, естетичні тощо задоволення насправді є не протилежними, а відмінними. Звідси, й впливає його уявлення про "єдність Духу", яка має лише відмінні духовні форми прояву. Їй не властиві причина і наслідок, хронологічна попередність та послідовність.

Пишучи про естетику як "мистецтво *expression*", Кроче не оминає й тріаду: Істина, Добро та Краса, кожен елемент (форма) якої може бути цінністю або не цінністю. На його погляд, прекрасне є ознакою одиницності, індивідуальності

краси, а потворне – її множинності. Однак, таке твердження зовсім не означає існування виражень не прекрасних і не потворних. Уявні почуття є суттю інтуїції, вираження. Це пояснюється тим, що вони являють собою форму і дійсність реалізації діяльності, а, отже, активності Духу.

Актуалізуючи природу естетичного факту, Кроче вважає неприйнятним зведення його до гри, що означало б, що мистецтво тільки гра. Так само не може бути джерелом естетичного факту привабливість перемоги і тріумфу або ж потреба особи чоловічого роду підкорити особу жіночого роду. Звідси стає зрозуміло, що філософ виступав проти дещо спрощених уявлень щодо природи творчості, наприклад, у психоаналізі. Неприйнятним є для нього й бергсонівський підхід до естетики як науки про симпатію. Єдиний і незаперечний аргумент проти такої естетики полягає в тому, що симпатичне – це образ або уявлення того, що подобається. Для Кроче естетика – саме наука, що вивчає феномен *expression*.

Мислителем виокремлено естетичне та натуралістичне вираження, тобто духовний активний факт пізнання дійсності і механічний пасивний факт накопичення знань. Але між ними відбувається своєрідне змішування в повсякденному житті й пізнанні, де вираженнями виступають слова поета, ноти музиканта, фігури художника, вираження лихоманки, дощової погоди, вираження падіння курсу валюти тощо. (Звернемо увагу, що Баумгартен використовує естетичне (прекрасне) та натуральне мислення. Натуральне мислення, на думку філософа, пов'язане з природними процесами набуття знання про певні предмети, які використовуються людиною з якоюсь утилітарною метою або ж заради отримання насолоди від них. Тобто, воно ґрунтується на пізнанні, у тому числі й чуттєвому. Йому властивий універсальний характер поширення. При аналізі прекрасного мислення філософ прагне в першу чергу з'ясувати: чи воно притаманне окремим людям, чи все ж таки має універсальний характер поширення. За Баумгартеном, таке мислення можливе на основі вроджених задатків, точніше, воно пов'язане з естетичним даром людини. Останній, на його думку, може бути грубим і ненавченим.

Мислитель припускає, що невчена людина може бути наділеною від народження значними естетичними задатками. І, навпаки, освіченій іноді притаманний "грубий" дар у сприйнятті краси. Дитина, що не вміє мислити про себе саму, розмірковувати про все через порівняння подібного, однак, є спроможною прекрасно мислити. І якщо їй пощастить зустрітися з талановитим наставником, вчителем, майстром, то вона зможе вдосконалити своє прекрасне мислення. Отже, ступінь схильності до останнього обумовлений, по-перше, деякими природними нахилами, по-друге, можливістю вдосконалювати, розвивати спроможність до нього. Можна припустити, що прекрасне мислення філософ пов'язує з так званими прекрасним пізнанням і прекрасною ерудицією. Остання, на думку Баумгартена, "... робить пізнання кращим, ніж не ерудоване... Наділений нею талант, прекрасний від природи, стимульований щоденними вправами, нею... заохочуваний, разом з чесним, щирим... естетичним серцем, легше спроможний прагнути того, щоб прекрасно мислити на дану тему [2: 457]". Подібна ерудованість стосується в першу чергу таких тем, як Бог, Всесвіт, людина, мораль, міфологія, епос, література, історія та "дух символів". Їм і належить провідна роль у стимулюванні прекрасного мислення).

При аналізі стадій так званої естетичної творчості Кроче поглиблює своє розуміння суті вираження, стверджуючи: вираження в першому випадку – це *expression*, тобто естетичне вираження, для якого має значення духовність людини, сам характер активності, діяльності як духовності, а в іншому, вираження – це інтелектуальний синтез сприйняття, відгуків та уявлень.

Неприйнятним є для нього й номінація змістом вираження внутрішньої інтенції факту, оскільки, факт насправді є формою, чимось оформленим.

Звернуто увагу філософом й на зв'язок інтуїції з фантазією, бо якщо фантазія не передує інтуїції, то природа не здатна пробудити останню.

Оскільки італійський філософ розглядає естетику як "мистецтво *expression*", тому у поле наукового інтересу Кроче потрапляють і питання мови. Так, знаки мови, на його думку, не є фізичним фактами, а, відтак, не є естетичними за

суттю вираженнями, переконаний філософ. Вони лише вказівки на те, що потрібно зробити, щоб отримати в результаті певні фізичні факти. Естетичний факт, за Кроче, є художнім досягненням світу і ставлення до нього людини. За ним може йти чи не відбуватись практична об'єктивація і повідомлення.

З усіх численних виражень як основи інтуїції, які утворюються в Духові людини, остання не всі з них об'єктивує. Це пояснюється тим, що вона робить вибір з низки інтуїцій. Останні в свою чергу можуть бути або внутрішньо оформлені, або ж лише намічені, неявні. (Вкажемо, що подібні уявлення притаманні й "хрещеному батькові естетики" О.Г. Баумгартену. Ним порушувалось питання так званого естетичного пориву – особливого стану душі, прекрасного збудження розуму, його горіння, екстазу, ентузіазму, "духу Божого").

Для філософа мистецтво може мати різні мови. Такий висновок випливає з того, що живопис ним розглядається мовою, яка зрозуміла усім, що не можна сказати про поезію. Як незаперечний аргумент автор наводив твердження Леонардо: "мистецтво (живопис) не потребує, подібно до літератури, перекладачів різних мов [4: 141]".

Крім того, вираження, на погляд Кроче, має історичний характер, бо "ми знаходимось в спілкуванні з іншими людьми теперішнього і минулого; і з того, що ніколи (і навіть) часто має місце факт нерозуміння або недостатнього розуміння, неможна робити висновок, що в тих випадках, коли ми відчуваємо себе учасниками діалогу, насправді ми проголошуємо монолог; тим більше, що ми не в змозі повторити і той монолог, який ми раніше виголосили перед собою [4: 144]". Звідси, ідея: діалог завжди породжує монолог, він у свою чергу є індивідуальним вираженням, сукупність індивідуальних виражень дає процес комунікації, у якому представлена певна традиція.

Не байдужий філософ і до ерудиції, яка полегшує розуміння творів мистецтва. Вона має за мету просте сприяння виникненню визначеного, певного внутрішнього стану – естетичного відтворення. Останнє має значення насамперед для історії мистецтв та літератури, які з'являються вперше, коли

уже досягнуто стану естетичного відтворення, який знаменує собою наступну роботу. (У Баумгартена має місце вживання терміну "естетична ерудиція").

Також Кроче говорить про те, що кожен індивід і кожен момент його духовного життя має власні художні чи естетичні основи. Відтак, естетика та лінгвістика для філософа тотожні, це одна й та ж наукова дисципліна. Це пояснюється тим, що той, хто займається розробкою загальної лінгвістики або ж філософської лінгвістики, працює, власне, над естетичними проблемами, і, навпаки. Звідси наступний висновок мислителя: "філософія мови і філософія мистецтва одне і те ж [4: 160]". Крім того, при вирізненні від естетики, лінгвістика не могла б мати своїм предметом вираження, яке є естетичним фактом, а, відтак, повинна була б дотримуватись думки: мова – це не вираження. Однак, останнє суперечить тому, що мова – це породження членороздільних звуків, обмежене та організоване з метою вираження чогось.

Підсумовуючи вище викладений матеріал, вкажемо на виявлену нами ідейну спорідненість міркувань Баумгартена та Кроче. Так, Баумгартен розрізняє естетику і логіку як різні вчення про пізнання. Вслід за ним Кроче теж розглядає дві форми пізнання. (Однак, у нього ними виступають інтуїція та логіка. Перша веде до пізнання окремих речей, а, отже, й до пізнання істини, а інша – відношень речей, є основою творення понять і суджень).

Для Баумгартена досить багатий предмет естетики – це наука про чуттєве пізнання, якій властиві риси цілісного охоплення предмета пізнання, яке містить повну систему краси пізнання, а для Кроче естетика, передусім, "мистецтво expression", або загальна лінгвістика.

Видається, що базовим поняттям у німецького філософа є універсальне чуттєве пізнання – комплекс уявлень, які лежать нижче порогу розрізнення, у Кроче ж першочерговим поняттям виступає універсальне інтуїтивне пізнання, яке характеризується цілісністю охоплення дійсності. Остання й є визначальною рисою "мистецтва expression".

Тому можемо вважати, що одним із джерел інтуїтивізму Кроче та його переконань про естетику як "мистецтво expression" виступили напрацювання Баумгартена, зокрема його вчення про естетику як науку про чуттєве пізнання.

Список використаних джерел та літератури

1. Баумгартен А.Г. Философские размышления о некоторых вопросах, касающихся поэтического произведения / *Meditationes philosophicae de nonnullis ad poëma pertinentibus*. Halle, 1735 [пер. Р. Клейса] // История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли в 5 томах. – Т.2. – Эстетические учения XVII-XVIII веков. – М. : Искусство, 1964. – С. 451-452.
2. Баумгартен А.Г. Эстетика, предназначенная для лекций / A. Baumgarten. *Aestetica acromatica partes 1–2*. 1750–1758; [пер. В. Зубова] // История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли в 5 томах. – Т.2. – Эстетические учения XVII-XVIII веков. – М. : Искусство, 1964. – С. 452-465.
3. Кроче Б. Антология сочинений по философии / Бенедетто Кроче; [пер. С. Мальцевой]. – СПб. : Пневма, 1999. - 480 с.
4. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и как общая лингвистика / Бенедетто Кроче; [пер. с 1-го итал. издан. В. Яковенко] – М. : Издание М. и С. Сабашниковых, 1920. – Ч. 1. Теория. – 170 с.

Свиницкая Е.И. Концепты "эстетики как науки" А.Г. Баумгартена и "эстетики как искусства" Б. Кроче: сравнительный анализ

В статье рассмотрено специфику учения о "эстетике как науке"

А.Г. Баумгартена и "эстетике как искусстве expression" Б. Кроче.

Сосредоточено внимание на анализе их представлений о универсальных формах познания – чувственное и интуитивное, эстетическое и натуральное мышление, эстетический порыв и эстетическая ерудиция. Сделано вывод, что

одним из источников интуитивизма Кроче его убеждений о эстетике как "искусстве expression" было учение Баумгартена о эстетике.

Svintsitska H.I. The concepts "aesthetics as science" of O.G. Baumgarten and "aesthetics as an art of expression" of B. Croce: comparative analysis

The article discusses the specifics of the studies about "aesthetics as science" of O.G. Baumgarten and "aesthetics as an art of expression" of B. Croce. Attention is paid to the analysis of their understanding the universal forms of cognition – perceptible and intuitional, aesthetical and natural thinking, aesthetic impuls and aesthetical erudition. A conclusion is done, that Baumgarten's studies about aesthetic is one of the sources of Croce's intuitionism and his persuasions about aesthetics as an "art of expression".